

FRANCIS SCOTT FITZGERALD

24. 9. 1896 – 21. 12. 1940

Francis Scott Fitzgerald se narodil 24. září 1896 v St. Paulu v Minnesotě v rodině obchodníka. Obchodu se však nedařilo, a tak se rodina v závislosti na otcově práci často stěhovala. Už během docházky na střední školy se projevil jeho dispozice ke psaní, jichž využíval ve školním časopise. Jeho spolužák o něm napsal: „*Byl neoblíbený, částečně proto, že ho pro jeho hezký zevnějšek pokládali za rozmazlence, což podporoval i jeho nedostatek odvahy.*“ Zároveň napsal: „*Byl nápaditý a měl britký pozorovací talent, neobyčejně kritický vkus a skeptický rozum.*“

Roku 1913 odešel studovat na prestižní univerzitu v Princetonu. Během studií, jež dvakrát přerušil, začal tvořit první literární a divadelní díla také pro nejstarší univerzitní časopis Nassau Lit. Velmi nápomocen v rozvoji jeho talentu mu byl katolický kněz Cyril Sigmund Webster Fay. Tento muž nehezkého zevnějšku, ale nadaný vzdělanec a milovník literatury, se stal Scottovi otcem i pedagogem. Přes urputnou snahu dostat se na univerzitu nebylo jeho zaujetí pro studium valné a výsledky tomu odpovídaly.

Roku 1917 vstoupil Fitzgerald dobrovolně do armády. Dle vlastních slov: „*Pokud jde o armádu nemluvme prosím o tragédii ani o hrdinství, obojí je mi stejně protivné... Přistoupil jsem k této věci chladnokrevně, ne kvůli nějakému ‘obětuj svého syna pro vlast’... prostě jsem se k tomu rozhodl především ze společenských důvodů.*“ V říjnu se stává poručíkem, ale válku nijak neprožíval. Namísto toho už v průběhu pobytu v různých výcvikových táborech začal psát první román s názvem ***Romantičtí egoisté***. Z názvu už je mnohé patrné. Děj se odehrával na půdě mateřské univerzity a vyjadřoval pocity a životní styl Fitzgeraldovy generace.

Roku 1918, kdy sloužil ve výcvikovém táboře Sheridan, se setkal se svou budoucí ženou Zeldou, dcerou alabamského soudce. Jejich vztah zpočátku nevypadal nijak nadějně, neboť nebyli ze stejné společenské vrstvy. Zejména po válce, kdy se Scott

stal zaměstnancem reklamní agentury a jeho literární díla nechtěl nikdo vydat, bylo jeho postavení značně podřadné. V březnu 1919 poslal Zeldě zásubní prsten, ona však po několika měsících zasnoubení zrušila. Kvůli vylepšení společenského postavení opustil zaměstnání, odjel domů do St. Paul, aby dokončil rozepsaný román. Ten vyšel v březnu 1920 pod změněným názvem *Na prahu ráje*. Téměř přes noc se z jeho autora, vypovídajícího pocitu ztracené poválečné generace, stala literární hvězda. Cesta k Zeldě byla otevřená.

Zelda přehodnotí rozchod se Scottem a vydává se za ním do New Yorku, kde se 3. dubna 1920 koná malá a skromná svatba. Manželé žijí na Manhattanu obklopeni společnostmi dalších mladých Američanů s uměleckými ambicemi a plnými doušky užívají lákadla bohémského života, jako jsou alkohol, drogy, nevázané zábavy i flirtování. Dlužno podotknout, že vztahu samotnému to ale nijak neprospívá a partneři se spíše odcizují.

Zvláštní roli v jeho tvorbě zaujímají povídky, jejichž první svazek *Žabci a filosofové* vyšel roku 1920. Za jejich publikování v časopisech, především Saturday Evening Post a Esquire, je autor velmi dobře honorován, což tvoří zejména ve dvacátých a třicátých letech značnou část prostředků k obživě.

Po odložené krátké svatební cestě do Evropy, při níž navštíví zejména Paříž, opět krátce pobývají ve Scottově rodišti, kde na podzim do rodiny přibude dcera Frances Scottie, která zůstane i přes několik dalších pokusů jediným dítětem. Za tři čtvrti roku se vracejí zpět do New Yorku.

Zde vychází v březnu 1922 další z románů se silně autobiografickými rysy - *Krásní a prokletí*, s podtitulem *Tragédie žabce*. Jedná se o příběh mladého umělce Anthonyho Patcha, který má uměleckou ctižádost, ale chybí mu tvořivost i jiskra. Předobrazem jeho ženy Glorie je bezpochyby „žabec“ Zelda, okouzující inteligencí i vtípem a flirtující se všemi muži ve společnosti, aby tím prezentovala svou vitalitu. Množství vypitých drinků a popis nekonečné zábavy odráží plytkost existence hrdinů, poukazující zároveň na bezcílnou neutěšenost počínání autora i společnosti, v níž žije. Recenzent to charakterizoval takto: „Popsal téměř nekompromisní tragédii své generace. Naprosto bez puritánsky zdviženého prstu nebo ibsenovského zoufalství nad

lidstvem. Ovšem ještě stále se unáší příliš rozsáhlým líčením pitek a jiných výstředností, filosofickými úvahami v takové šíři, jaká je dovolena jen v deníku velmi mladého muže.“

V témž roce vyšel soubor obsahující například jeho nejzdařilejší povídky *První máj* a *Diamant velký jako Ritz* pod souhrnným názvem *Povídky jazzového věku*, v nichž je jednoznačně patrný Zeldin umělecký vliv. I přesto, že ho autor sám popřel, je zřejmé, že část postřehů a popisovaných pocitů vychází ze Zeldina deníku a vyprávění, z nichž čerpal informace o jižanském světě i mentalitě, k níž by mu byl jako cizinci přístup zamítnut.

Při vzpomínce na zdařilé univerzitní divadelní pokusy vytvořil, podporován Edmudem Wilsonem, poeticko-absurdní drama *Zelenina* (1922), jež se ale nesetkalo s úspěchem a bylo z jeviště po týdnu staženo.

Ve snaze uniknout do klidnějšího světa a soustředit se opět na práci odjíždí na jaře 1924 manželé opět do Francie, kde střídavě pobývají na Riviéře a v Paříži. Práci na dalším románu si zpestřuje žertovnými a ironickými reportážemi o životě Američanů na Riviéře pro magazín Saturday Evening Post, vycházejícími pod titulem *Jak žít prakticky za nic*. Silně a bolestně zasáhl do jeho bezstarostnosti milostný román, který prožila Zeldina s důstojníkem Edouardem Jozanem. Ačkoliv jí Scott v tomto ohledu nezůstal nic dlužen, zdá se po čase, že krizi zvládli, ale jejich odcizení je více než patrné.

Román *Velký Gatsby* (1925) ve stylu amerického snu se stal později nejoceňovanějším a nejúspěšnějším dílem. Příběh romantického snílka, který se své lásce z mládí - Daisy může přiblížit jen díky bohatství získanému pašováním alkoholu a kterého nakonec jeho vize zabije, je ironickou výpovědí o bezohledné zbohatlické společnosti dvacátých let, v níž jediný Gatsby skutečně cítí, dýchá a žije. Úspěch díla netkví v tom, že spisovatel dokázal obsáhnout a ztělesnit svou dobu, kdy celé jedno pokolení propadlo požitkářství a rozkoším, ale v tom, že v ní našel podhoubí pro vrcholnou literární formu.

Po návratu z Evropy v roce 1926 vyšel další soubor chvatně napsaných povídek s názvem *Všichni smutní mladí muži*. Povídky ovšem pomáhaly jeho románům, neboť byly „laboratoří“, v níž si autor zkoušel motivy a situace, jež nějak souvisely s románem, na němž právě pracoval. Z některých dokonce vybral zvlášť zdařilé věty i

postřehy a zasadil je v jiném kontextu do románového textu.

Na sklonku dvacátých let se objevilo v časopisech i několik Zeldiných povídek. Byly sice většinou podepsány oběma jmény, ale podle méně vybroušeného stylu je patrné, že nejsou Scottovy. Zároveň Zelda pracuje na románu *Věnujte mi valčík*, který vyšel na sklonku roku 1932 bez většího zájmu kritiky i čtenářů.

Přestože krátce po vydání povídek začal Scott intenzivněji pracovat na dalším románu, trvalo dlouhých, těžkých osm let, než jej dokončil. Mezitím se snažil opět načerpat energii a soustředění pobytem v Evropě (1929-1931), zvládnout s pomocí léčení svůj rozmohlý alkoholismus, ale hlavně čelit prohlubujícím se psychickému onemocnění Zeldy, která musela být po nervovém zhroucení roku 1929 hospitalizována na klinice pro duševně nemocné. Od tohoto období se hospitalizace pravidelně opakují. Po propuštění z kliniky ve Švýcarsku se Fitzgeraldovi vrací zpět do Ameriky. Krátce pobudou v New Yorku, ale rušný život je už neláká, a proto se usazují v Montgomery, v dobré čtvrti, kde Zelda vyrůstala. Zde Scott během jednoho roku dokončí práce na třech verzích rozpracovaného románu, jemuž dá nakonec titul *Něžná je noc*. Ten po předešlém časopiseckém vydání spatří světlo světa roku 1934. Zobrazí v něm životní příběh mladého lékaře Dicka Divera, jež se nechá vmanipulovat do svatby se svou nemocnou pacientkou. Ta se díky jeho péči uzdravuje a sílí, aby pak svému zesláblému muži sobectvím a bohatstvím přinesla zkázu. Nelze pominout autobiografické výjevy ze života Američanů v evropských reáliích i postřehy o alkoholismu lékaře i peripetiích duševní nemoci jeho ženy. Ve srovnání s předchozími díly je patrné, že fascinovala-li tvůrce společnost zahálčivých boháčů do té míry, aby pronikl do jejího způsobu života, podrobuje ji nyní nemilosrdně bystré kritice. Kniha nevyvolala ani bouřlivý ohlas, ani se nestala úplným propadákem.

Zisk z jejího prodeje však nestačil na placení obrovských dluhů. Proto opět následuje v dalším roce povídková *Večerka při budičku*. Najdeme zde několik povídek na téma alkoholismus a dalších motivů použitých v předchozím románu.

Umělecký i finanční úpadek autora je však již nezvratný. Onemocní tuberkulózou, prohrává svůj boj s alkoholismem a nevyhne se ani nervovému zhroucení, které popíše roku 1936 v esejích *Prasklina* a dalších, otištěných v časopise Esquire.

Z nich se dozvíme, jak se spisovatel cítil, když velký večírek dospěl k závěru a neúprosný věřitel předložil k proplacení směnky, z nichž uplynulá léta čerpala svou bujarost. Sám to komentoval slovy: „*Když jsem se zavázal být jistým druhem spisovatele, zavázal jsem se také říkat o svém světě, o sobě pravdu. Občas v minulosti to byl nepříjemný úkol, teď je nanejvýš bolestný, ale přesto musím říkat pravdu, neboť nedokážu-li to, ztratím úctu k sobě samému.*“

Kvůli neutěšené finanční situaci přijal na sklonku třicátých let nabídku psát scénáře pro filmovou společnost Metro-Goldwyn-Mayer. Nutno přiznat, že to byly texty značně podřadné. Z prostředí Hollywoodu vytěžil ještě sedmnáct povídek o ztroskotaném scenáristovi Patu Hobby, který dožívá ze své minulé slávy a není schopen si připustit, že pro další úspěch musí změnit styl práce. Časopis Esquire povídky otiskoval od září 1939 do května 1941. Což bylo ještě několik měsíců po autorově smrti - zemřel na infarkt 21. prosince 1940. Knižního vydání se však dočkaly až roku 1962.

Nedokončeným románem zůstal *Poslední magnát*, vydaný posmrtně v roce 1941. Portrét filmového magnáta Monroe Stahra, který je vystaven a podléhá klamu holywoodského pozlátkového světa skrývajícího za maskou přátelství otevřené konflikty, si získal uznání literárních přátel i kritiky. Během dalších let byl Francis Scott Fitzgerald prohlášen za jednoho z nejvýznamnějších amerických romanopisců.

Jeho život však nejlépe charakterizoval univerzitní přítel J. P. Bishop slovy: „*Život je bezvýznamný, krásní jsou zatraceni, lesk, o němž se domníval, že ho jednou spatřil, byla jen clona z gázy před jevištěm, aby se zahalila skutečnost, že ony víly v soumraku jsou koneckonců jen baletky středního věku.*“